

УДК 657.1

ДЕРІЙ В.А.,

д. е. н., доцент,

в. о. зав. кафедри економічного аналізу і статистики
Тернопільський національний економічний університет

ОБЛІК ЯК ВАГОМИЙ ІНСТРУМЕНТ В ЗАХИСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ

Науково-технічний прогрес у минулому і нинішньому столітті, з одного боку, забезпечив для людства значні вигоди та високий рівень комфорту, а, з іншого – створив передумови для значних ризиків погіршення стану глобальної екологічної системи. Уже нині така система не здатна до самовідтворення, а окремі науковці пророкують загибель нашої планети у найближчі 50-100 років. Звідси можна зробити висновок про те, що або земляни перейдуть до жорсткої ощадності у використанні природних ресурсів, або нас в недалекому майбутньому очікує вселенська катастрофа від якої мало хто зможе врятуватись.

Облік, будучи фундаментальною економічною дисципліною, відігравав та надалі ще більше відіграватиме ключове значення у інформаційному забезпеченні ефективного функціонування і в захисті глобальної екологічної системи від актуальних викликів, загроз. У цьому напрямку дослідження проводили вітчизняні вчені-економісти О.В.Вороновська, В.М.Жук, І.В.Замула, Н.М.Малюга, В.О.Шевчук та інші.

В ощадливому споживанні природних ресурсів суттєве значення відводиться обліку наявності їхніх запасів, зберігання у відповідних та належно підготовлених місцях, якості і довговічності; груп постачальників, обсягів постачання і його диверсифікації; цін за одиницю природного ресурсу; витрат на природоохоронні заходи і відтворювальні роботи; вартісної оцінки шкоди, завданої природі; сум штрафів, накладених на порушників природоохоронних законів тощо.

Облік процесів, що відбуваються в глобальній екологічній системі, повинен розвиватись як за горизонтальним, так за вертикальним векторами, охоплюючи абсолютно усі види економічної діяльності юридичних та фізичних осіб. Такий облік дуже складно змоделювати, а втілити в життя ще набагато важче. Правда, реалізацію цього надзвичайно складного завдання дещо полегшує усвідомлення того, що в комп'ютерну епоху немає таких завдань, які людина не зможе вирішити.

Дослідження в напрямку формування і розвитку обліку у глобальній екологічній системі, з одного боку, необхідно проводити шляхом підготовки та запровадження у життя міжнародних стандартів екологічного обліку і звітності, з іншого – можливо, і не варто готувати та запроваджувати такі специфічні стандарти, а вкраплювати положення екологічного обліку і звітності в Міжнародні стандарти фінансової звітності. Напевно, ця проблема потребує широкого і всебічного обговорення.

Не менш значимою є проблема формування показників і форм облікових реєстрів екологічного обліку та звітності, методів і підходів до реєстрації екологічної інформації, з'ясування кола осіб, що забезпечуватимуть збір інформації та покриття витрат на ведення екологічного обліку, звітності, аудиту і аналізу.

Забезпечення екологічної безпеки є одним із стратегічних напрямків роботи Ради національної безпеки і оборони України. Серед завдань цього напрямку повинен бути пункт про необхідність системного ведення екологічного обліку, звітності, аудиту та аналізу, а також про систему раннього виявлення симптомів та усунення передумов, що можуть зумовити стихійні лиха, техногенні катастрофи та аварії.

Донедавна Україна навіть не здогадувалась про те, що у нас можуть бути проблеми з питною водою, адже тепер рівень такої води у криницях селян Тернопільської області зменшився на третину, а її якість відчутно погіршилась. Водночас, усе більше жителів, наприклад, у місті Тернополі використовують для харчування питну воду, що її доставляють або фірми, які спеціалізуються на торгівлі питною водою (вода від фірм “ Долина плюс ”, “ Здорова вода ”, “ Роксолана ”), або фірми, що пов’язані з виробництвом різних напоїв, де використовується питна вода (вода “ Микулинецька ”), або навіть фірми, що пов’язані з релігійними організаціями (вода “ Зарваницька ”).

Облік реально видобутих та проданих такими фірмами обсягів питної води мав би регламентуватись певною Методикою обліку видобутої і проданої питної води, затвердженою відповідним наказом Міністерства фінансів України із погодженням з іншими міністерствами та відомствами.

Забрудненість повітря у селах не є меншою, а може навіть більшою, ніж у містах. Це відбувається тому, що підприємці економлять на очисних спорудах, понад міру використовують хімічні засоби у сільському господарстві та переробних галузях промисловості агропромислового комплексу; збільшуються розміри сміттєзвалищ та обсяги їхньої наповненості (переповненості); практично відсутні підприємства і цехи з утилізації, сортування та перероблення побутових відходів.

Протягом 1990-2000-них років в Україні дещо поліпшилась якість і структура земель сільськогосподарського призначення, проте нині є певні сумніви та застереження щодо їхнього належного використання аграрними холдингами, що нерідко намагаються отримати монопольно високі доходи за

монополюю низьких витрат, економлячи, насамперед, на витратах природоохоронного спрямування.

Економія енергетичних ресурсів, незважаючи на їхнє виняткове стратегічно-політичне і економічне значення, на жаль, не набула особливо значення в системі державного і місцевого управління. Заходи, що здійснюються у цьому напрямку, переважно, є безсистемними та малоефективними. Не проводяться у повній мірі навіть інформаційно-пропагандистські і рекламні заходи з проблем економії енергетичних ресурсів, які не потребують значних витрат, хоча могли б дати чималий економічний та морально-психологічний ефект, базуючись на здоровому патріотизмі українських громадян, котрі не хочуть повернення до командно-адміністративної системи управління, тотального контролю і переслідувань за їхні політичні переконання, свободу висловлювань.

За екологічний облік, звітність, аудит та аналіз, на наш погляд, мають відповідати керівники усіх функціонуючих суб'єктів господарювання і їхніх структурних підрозділів, голови сільських та селищних Рад, мери міст, голови районних і обласних державних адміністрацій. Проблема тільки полягає у розподілі повноважень між ними та у достатньому фінансуванні обліково-звітних, аудиторських та аналітичних робіт.

Таким чином, облік розглядається як вагомий інструмент в захисті глобальної екологічної системи, що перебуває у зтяжній кризі та потребує принципово нових підходів у напрямку її захисту і забезпечення стійкості перед потенційно новими світовими викликами та загрозами.